

Foto: **vedenie RÚVZ**
so sídlom v Dolnom Kubíne
z roku 2012

Na Orave dobre, na Orave zdravo, alebo obzretie sa za históriou verejného zdravotníctva v podmienkach Oravy

Spádovým územím **RÚVZ so sídlom v D. Kubíne** sú okresy Dolný Kubín, Námestovo a Tvrdošín, ktorých rozloha spolu je **1661 km²** a v **63** obciach / z toho 4 mestách / žije spolu takmer **136 000** obyvateľov.

Bohatá história verejného zdravotníctva, vtedy „hygienickej služby“ začala i na Orave v pomerne zložitých podmienkach v roku 1952 vznikom okresných hygienicko-epidemiologických staníc (OHES, neskôr OHS) na báze pobočiek štátneho zdravotného ústavu. Po vydaní zákona č. 4/52 Zb. boli zriadené pracoviská hygienickej služby i na Orave vo vtedajších okresoch Dolný Kubín, Trstená a Námestovo. Spočiatku sa jednalo o malé úväzky, či nadúväzky lekárov z LPS, pracoviskami boli ich ambulancie a vypomáhali príslušní strední zdravotnícki pracovníci. Za tejto situácie neprekvapuje, že v tej dobe rozhodnutia spracúvali a podpisovali krajskí hygienici. Pre ilustráciu: v Námestove mal Dr. Ammer 16 úväzkov, z toho jeden v hygiene. Od roku 1958 nastúpil absolvent LFH UK **MUDr. Vladimír Hrianka**. V Námestove boli dvaja dezinfektori – Michal Totin, František Rentka a šofér, SZP Ratulovská, asi dva roky AHS Michal Šimurda, ten neskôr odišiel do školstva. V Trstenej úväzky v hygienickej službe mali riaditelia OÚNZ Dr. Zedníček asi do roku 1953 a Dr. Ondrej Kuzma, SZP Mária Fedorová, Juraj Sabo – sanitár a šofér. Asi do roku 1959 Dr. Karel Dvořák, sekundár na internom odd., SZP Mária Fedorová, Ján Koleják - dezinfektor a pani Pániková doškolená na KHS. V roku 1955 mali mať lekári v hygiene polovičné úväzky, boli im pridelené dve miestnosti v každom bývalom okrese a traja pracovníci - SZP, administratívna sila a dezinfektor. Pracovná problematika sa stala širšou najmä v oblasti epidemiológie, kde boli vykonávané šetrenia v ohniskách nákazy a uplatňované represívne opatrenia. Organizované očkovanie proti záškrtu bolo rozšírené i na tetanus a čierny kašeľ, kde bola úmrtnosť pred očkovaním podľa údajov okresného pediatra takmer 27 % z celkového počtu narodených detí. Prítom sa často narážalo na nepochopenie rodičov, čo sa odrazilo v nedostatočnej preočkovanosti detí - len 50 – 65 % z počtu podliehajúcich očkovaníu.

Postupne s prílevom pracovníkov sa diferencovala i práca v ostatných terénnych oddeleniach – hygiene komunálnej, hygiene detí a dorastu, hygiene výživy i hygiene práce. Previerky sa začali vykonávať plánovane. Nedostatok odbornej erudície lekárov i pracovníkov v hygiene a

epidemiológii a nízke úväzky však v značnej miere zapríčinili nízku efektivitu činnosti. Od roku 1959 nastúpil v Trstenej najprv na pol úväzku, od roku 1960 na plný úväzok **MUDr. Štefan Hunčaga**, absolvent LF UK Bratislava. V Dolnom Kubíne Dr. Špaček, ktorý mal 1/2 úväzku a asi od r. 1959 nastúpila na plný úväzok absolventka LFH UK Praha **MUDr. Libuša Kvorková**. Po reorganizácii v roku 1960 bol vytvorený jeden okres, 3 okresy boli zlúčené, sídlom OHS bola Trstená. Okresnou hygieničkou bola ustanovená Dr. Kvorková, po jej odchode do zahraničia bol funkciou poverený Dr. Hrianka. Dočasne vypomáhal Dr. Kaupa z KHS Banská Bystrica, po nástupe **MUDr. Zdenka Janů** v roku 1964 a neskôr Dr. Zúbrika sa situácia výrazne zlepšila tak, že bolo možné začať s cieľavedomou činnosťou oddelení vedených erudovanými lekármi. Zástupcom okresného hygienika bol Dr. Janů, rovnako i po návrate Dr. Kvorkovej a odchode Dr. Hrianku. V Trstenej bolo zriadené mikrobiologické odd. vedené RNDr. Milošom Pavlíkom. V roku 1968 sa OHS presťahovala do Dolného Kubína, najprv do priestorov bývalej vojenskej správy, neskôr do budovy ONV a konečne v apríli 1972 do účelovej budovy v priestoroch budovanej novej nemocnice. Od roku 1971 bol Dr. Janů menovaný riaditeľom NsP a v roku 1973 riaditeľom OÚNZ, z funkcie riaditeľa OÚNZ na vlastnú žiadosť odišiel koncom r. 1979 pre nezhody s tajomníkom OV KSS pre priemysel. Od roku 1979 do roku 1990 vykonával funkciu riaditeľa OHS v Dolnom Kubíne a okresného hygienika. Z tohoto obdobia za najväčší dosiahnutý úspech hygienickej služby na Orave je považované vybudovanie odprašenia pecí v OFZ Istebné a Široká.

MUDr. Janů si na to spomína takto: *“Čo sa týka vybudovania a uvedenia do prevádzky odprašovacích jednotiek v OFZ Široká v roku 1984 a v OFZ Istebné v roku 1985, čím sa podstatne zlepšila čistota ovzdušia v celej oblasti, musím konštatovať, že cesta k nemu nebola vôbec jednoduchá. Koncom roku 1979 alebo začiatkom roku 1980 som si ako člen komisie ONV pre životné prostredie vypočul správu námestníka OFZ o situácii v odprašovaní niektorých prevádzok OFZ. Na vec som mal podstatne iné názory, v zásade zhodné s vedením štátnej inšpekcie ochrany ovzdušia v Banskej Bystrici. To ma viedlo k vydaniu návrhu okresného hygienika na zastavenie prevádzky pecí č. 25 a 26, čo ONV odbor zdravotníctva akceptoval, rozhodnutie vydal. Samozrejme to nebola výroba praclíkov, aby sa bezodkladne zastavila. Pri jednaní v Prahe na generálnom riaditeľstve hutníctva železa bolo zástupcom OFZ povedané, že peniaze už na toto odprašenie dostali, bolo realizované z dodávok CEAG Dortmund a vlastnými tuzemskými dodávateľmi, ale nebolo nikdy funkčné - CEAG odmietol garantovať účinnosť, ak zariadenie nedodá kompletne. Po čase záhadne zhorela časť elektrickej výstroje a podľa názoru OFZ to bol dôvod na demontáž a likvidáciu aj strojného zariadenia. Pri predmetnom jednaní som jednoznačne prehlásil, že budem trvať na splnení rozhodnutia a výsledok bol, že OFZ dostali znova peniaze a nové suché odprašenie s viac ako 99 % účinnosťou, ktoré vyrobilo vtedy tuzemské Milevsko. Odprašovacie zariadenia nakoniec otváral vtedajší predseda vlády SSR, oravský rodák Peter Colotka.“*

V tom čase bol zástupcom okresného hygienika **MUDr. Štefan Hunčaga**, ktorý bol nepochybne svojou osobitosťou nezabudnuteľný, jeho termín "smejúca sa krava", alebo došetrenie prenosu týfu z fekálie na koľajniciach, čo na prekvapenie akceptoval i skúsený krajský epidemiológ Dr. Roda, by mali patriť do análov hygienickej služby. Spolu s Dr. Janů boli pre mnohých mladších pracovníkov terajšieho Regionálneho úradu verejného zdravotníctva učiteľmi a v odbornej erudícii a zanietení i vzormi. Dr. Janů, pôvodom českej národnosti, vyrastal však v Ružomberku, si potrpel na bezchybný slovenský pravopis a úpravu /„štábnu kultúru“/ písomností. Po udalostiach „zamatovej revolúcie“ odišiel v roku 1990 z funkcie riaditeľa OHS i okresného hygienika a venoval sa až do odchodu na dôchodok zdravotnej výchove.

V rokoch 1990 až 1991 vykonávala funkciu poverenej riaditeľky OHS **MUDr. Veronika Kapániková**. Vo vypísanom konkurze sa prihlásil jediný záujemca MUDr. Pavol Slezák, vtedajší riaditeľ OHS Bardejov, konkurz síce vyhral, avšak z rodinných dôvodov do funkcie v Dolnom Kubíne nenastúpil. Po opakovanom konkurze vo februári roku 1991 bol za riaditeľa vymenovaný **MUDr. Jozef Kereškéni**, absolvent Lekárskej fakulty hygienickej Univerzity Karlovej v Prahe, od 1. 7. 1991 po dekompozícii OÚNZ sa stal aj riaditeľom transformovaného Ústavu hygieny a epidemiológie (ÚHE) a po zmene zriaďovacej listiny od 1. 1. 1995 aj Štátneho

zdravotného ústavu (ŠZÚ). Orgánmi štátnej správy na úseku hygieny a epidemiológie v týchto rokoch boli od 1. 7. 1991 do 31. 12. 1994 MUDr. Peter Oravec ako štátny obvodný lekár s pôsobnosťou pre celú Oravu a od 1. 1. 1995 MUDr. Jozef Kereškéni ako štátny obvodný hygienik, taktiež pre celú Oravu, a to ako úväzkoví zamestnanci Obvodného úradu v Dolnom Kubíne. Po zmene územného členenia SR v roku 1996 a vzniku nových okresov Dolný Kubín, Námestovo a Tvrdošín vykonával na všetkých troch okresných úradoch na úväzky funkciu štátneho okresného hygienika MUDr. Jozef Kereškéni. Pre zaneprázdnenosť ho na jar roku 1998 v Tvrdošíne vystriedala **MUDr. Katarína Ranostajová** a v Námestove **MUDr. Peter Oravec**, taktiež absolventi LFH UK v Prahe. Dňa 1. 1. 2004 na báze ŠZÚ vznikol Regionálny úrad verejného zdravotníctva (RÚVZ) so sídlom v Dolnom Kubíne, jeho riaditeľom, resp. regionálnym hygienikom bol až do 31.10.2012 **MUDr. Jozef Kereškéni, MPH**. Počas jeho vedenia organizácie bola vykonaná nadstavba jedného podlažia budovy, v ktorej organizácia sídli s nahradením nevyhovujúcej rovnej strechy šikmou, vymenené okná na kanceláriách, obnovená fasáda budovy, realizované nové rozvody elektriny, dvakrát obnovený vozový park, vybavenie kancelárií, vrátane výpočtovej techniky a pod. Od 1.11.2012 do 31.3.2013 zastupujúcim regionálnym hygienikom bol **MUDr. Peter Oravec**, od 1. apríla 2013 bola za regionálnu hygieničku vymenovaná **MVDr. Jana Tomášková**. V roku 1991 vznikol ako samostatný úsek vtedajšieho ÚHE úsek hospodársko-technických činností, ktorý viedol do r. 1996 Ing. Mária Lipka, odvtedy až doteraz je vedúcou oddelenia HTČ **Ing. Zuzana Váňová, MPH**, ktorá je od roku 2004 i vedúcou osobného úradu. Určite by si zaslúžili spomenúť aj ďalší pracovníci, všetkých však pre nedostatok miesta nie je uviesť možné. Za všetkých aspoň vedúce SZP – Margita Koklesová, Jana Weiserová, Soňa Petříková, Mária Lesáková a až do zrušenia tejto funkcie Mária Jadrňáková.

V súčasnosti okrem úsekov regionálneho hygienika a HTČ má RÚVZ 5 odborných oddelení a má ministerstvom predpísaných **33** zamestnancov, v skutočnosti má **30** zamestnancov, keď k 31. 12. 2004 na príkaz ministra zdravotníctva Zajaca boli zrušené tri laboratórne oddelenia a prepustených bolo z vtedajšieho stavu **70** zamestnancov až 25 zamestnancov. Pritom tieto oddelenia boli tesne pred získaním akreditácie svojej činnosti, a po rekonštrukcii priestorov týchto oddelení plne pripravené riešiť náročné úlohy ochrany zdravia ľudí. Vo vedení týchto oddelení, ktoré zabezpečovali objektivizáciu mikrobiologických, chemických a fyzikálnych faktorov životného a pracovného prostredia sa vystriedal rad skvelých odborníkov, akými boli RNDr. Dáriuš Naništa, Ing. Peter Miškovič, RNDr. Eva Junasová, Ing. Viera Štepitová, Pharm. Dr. Jozef Pečeňanský, MVDr. Viera Lučanová, RNDr. Silvia Baleková a Ing. Viola Juhasová. /Oddelenie klinickej mikrobiológie, ktoré viedol RNDr. Miloš Pavlík a neskôr MUDr. Veronika Kapániková bolo odčlenené delimitáciou k NsP už v roku 1991. Pôvodne samostatné oddelenie podpory zdravia, pôvodným názvom odd. zdravotnej výchovy ktoré bolo v roku 1994 delimitované z NsP Dolný Kubín na vtedajší Ústav hygieny a epidemiológie viedol MUDr. Zdenek Janů do roku 1995, odvtedy ho viedla MUDr. Darina Vasiľová, MPH až do roku 2013, kedy bolo zmenené na úsek./ V rokoch 2007 až 2014 v rámci nariadení vlád o „redukcii administratívy“ bolo prepustených ďalších 15 zamestnancov úradu.

V súčasnosti má RÚVZ oddelenia :

- **epidemiológie**, do roku 1991 vedúcim oddelenia bol MUDr. Štefan Hunčaga, od roku 1991 je vedúcou oddelenia **MUDr. Katarína Ranostajová**.
- **hygieny životného prostredia**, vedúcim oddelenia ešte pod pôvodným názvom oddelenie všeobecnej a komunálnej hygieny bol do roku 1989 Ing. Ľubomír Ondirko, po jeho odchode je vedúcou oddelenia **MVDr. Bibiána Baranovičová**.
- **preventívneho pracovného lekárstva**, od roku 1974 viedol oddelenie hygieny práce MUDr. Zdenek Janů, a to až do roku 1975 odkedy toto oddelenie viedol Ing. Ján Švárny. Po jeho odchode do dôchodku v roku 1987 sa vedúcim oddelenia stal **MUDr. Peter Oravec**, od roku 2014 je vedúcou **MUDr. Darina Vasiľová, MPH**.

- **hygieny výživy**, do roku 1980 viedol oddelenie PhMr. Ladislav Bálint. Od roku 1980 viedol oddelenie MUDr. Jozef Kereškéni až do roku 1991, odkedy bola funkciou vedúcej oddelenia poverená MVDr. Erika Čulenová. Od roku 2005 viedla oddelenie MVDr. Jana Tomášková, od roku 2012 vedie oddelenie opäť **MUDr. Jozef Kereškéni, MPH**.
- **hygieny detí a mládeže**, v rokoch 1972 až 1978 bola vedúcou oddelenia MUDr. Libuša Kvorková. V roku 1978 sa stala vedúcou oddelenia MUDr. Mária Vandlíková – Nemčeková, od jej úmrtia v roku 1992 viedla oddelenie PhMr. Alexandra Sárená, od roku 2008 je vedúcou oddelenia **PhDr. Daniela Hrašková**.

RÚVZ so sídlom v Dolnom Kubíne a jeho právni predchodcovia – ŠZÚ, ÚHE a OHS dosiahli v svojej činnosti celý rad úspešných výsledkov. Možno spomenúť výsledky v boji proti prenosným chorobám (záškrt, šarlach, brušný týfus, praktickú likvidáciu detskej obrny). Pri realizácii imunizačného programu sa podarilo udržať zaočkovanosť vysoko nad 95 %. Pracovníci úradu sa podieľali na zavádzaní nových druhov očkovania i očkovacích látok. Presadzovaním opatrení sa podarilo zabezpečiť odprášenie prevádzok OFZ Istebné a OFZ Široká. V životnom a pracovnom prostredí boli znížené emisie a imisie nebezpečných chemických látok. Presadzovanie preventívnej medicíny pri ochrane zdravia zamestnancov v pracovnom prostredí, osobitne s výskytom nepriaznivých faktorov pracovného prostredia malo vo väčšine prípadov pozitívny vplyv na zamestnancov i zamestnávateľov pri riešení pracovného prostredia. V zásobovaní obyvateľstva pitnou vodou sa podarilo zabezpečiť napojenie na verejné vodovody až takmer **88 %** obyvateľov spádovej oblasti, na základe požiadaviek hygieny bol vybudovaný Oravský skupinový vodovod, vylúčilo sa zásobovanie pitnou vodou z verejných studní, v obciach sa budovali verejné vodovody a schvaľovali ochranné pásma vodných zdrojov. Boli odstavené pramene zásobujúce Oravský skupinový vodovod, u ktorých bola dokázaná prítomnosť radónu a rádioaktivity alfa. Podarilo sa tiež riešiť výstavby skládok domového a priemyslového odpadu a postupné zvyšovanie počtu obyvateľov napojených na organizovaný zber, zlikvidovali sa nelegálne, divoké skládky. Z hľadiska obsahu cudzorodých látok vo vypestovaných poľnohospodárskych produktoch v regióne Oravy sa znížila ich nekvalita z cca 40 % na súčasných menej ako 1 %. Dôrazným výkonom štátneho zdravotného dozoru a úradnej kontroly potravín v potravinárskych zariadeniach sa podstatne zlepšila úroveň bezpečnosti výroby, skladovania a manipulácie s požívatinami. Boli zlikvidované nevyhovujúce drevotrieskové stavby, ktoré mohli ovplyvniť zdravie vylučovaním formaldehydu určené na bývanie, predaj potravín a školské zariadenia. Zlepšila sa technická a hygienická úroveň školských zariadení, vrátane zariadení osobnej hygieny, osvetlenia, telocviční a stravovania detí a mládeže. Významným počinom bolo zriadenie Centra podpory zdravia mesta Dolný Kubín v roku 1995, najskôr v budove okresného úradu, v súčasnosti v budove RÚVZ, v ktorom lekári a iní odborníci RÚVZ poskytujú vyšetrenia a bezplatné poradenstvo s cieľom intervencie zameranej na prevenciu kardiovaskulárnych ochorení, ozdravenie výživy, podporu nefajčenia, pracovné poradenstvo, AIDS a pod..

Počas obdobia od roku 1952 do súčasnosti sa v Okresnej hygienickej stanici, Ústave hygieny a epidemiológie, Štátnom zdravotnom ústave i súčasnom Regionálnom úrade verejného zdravotníctva so sídlom v Dolnom Kubíne vystriedali desiatky pracovníkov. V drvivej väčšine sa jednalo o kvalitných, odborne zdatných a usilovných zamestnancov, ktorí svojou každodennou prácou, ktorá sa pre mnohých stala nielen povolaním, ale i záľubou, naplňali poslanie tejto inštitúcie z hľadiska ochrany zdravia ľudí a verejného zdravotníctva, za čo im patrí úcta a vďaka. Mnohí sa súčasnej modernej histórie verejného zdravotníctva nedožili, v našich spomienkach však žijú, ako bude žiť, v čo i napriek súčasnej ekonomickej situácii v zdravotníctve a štáte veríme, i moderné verejné zdravotníctvo.

MUDr. Jozef Kereškéni, MPH